Lónyay Menyhért társulati tevékenysége, szerepe a Tisza szabályozásában

Horváth István
Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum

„Mert nem elég az, hogy az áradatot zabolázzuk, és így a töltések mindenütt meglegyenek; ez csak az alap, melyre építhetünk, ez után következik a mentesített téren fennmaradt mocsárok és mélységekben összegyűlt esővizek lecsapolása és kiszárítása; és végre valódi kertté a Tisza völgye csak akkor leend, ha a jövő nemzedék a szabályozási munkának a rétöntözési munkálatokkal felteendi a koronáját, s eléri azon örvendetes állapotot, miszerint a zabolátlan víz, mely nekünk átok volt, a jövő nemzedéknek áldásává válhassék.”

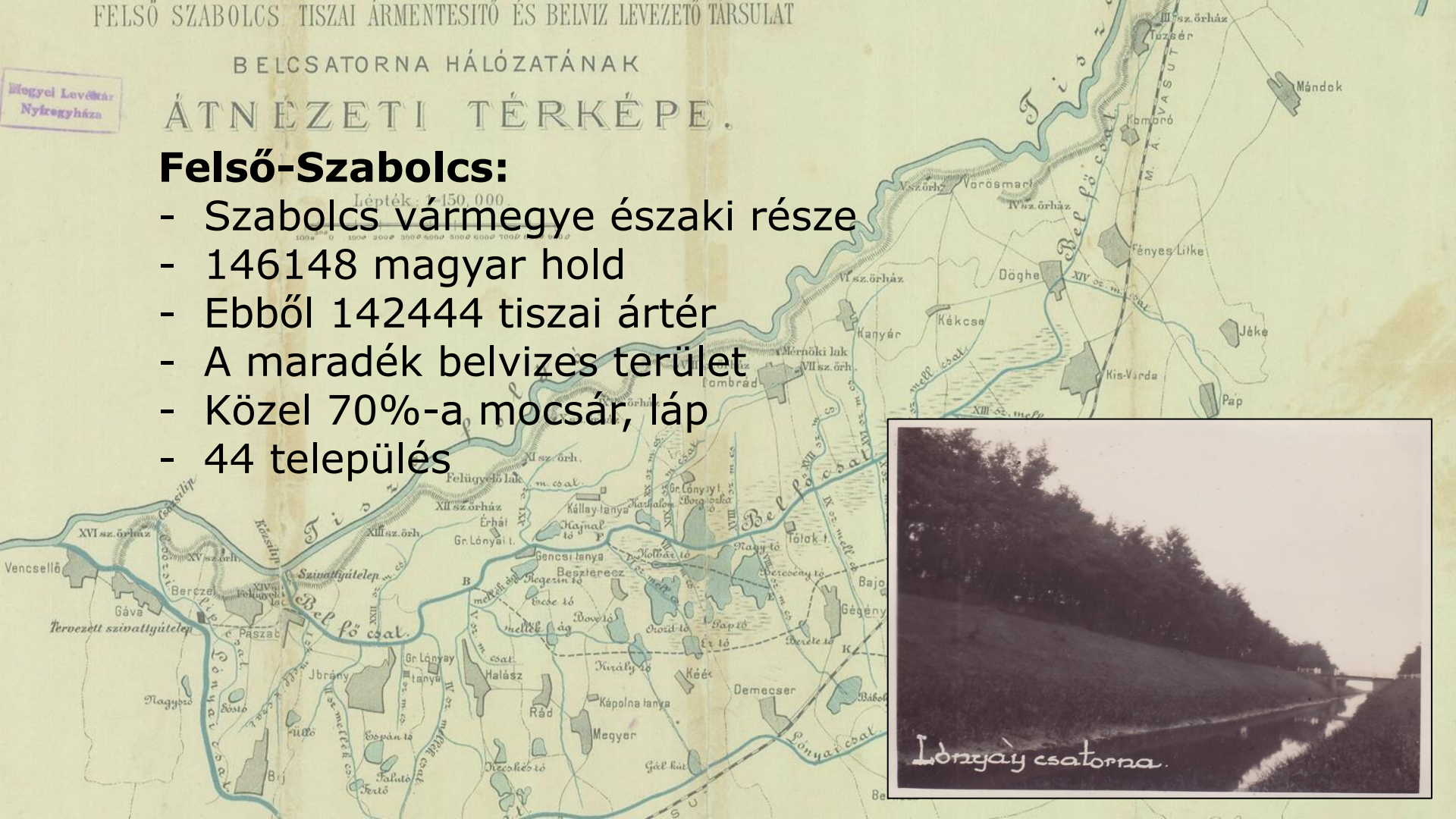

Felső-Szabolcs:

- Szabolcs vármegye északi része
- 146148 magyar hold
- Ebből 142444 tiszai ártér
- A maradék belvizes terület
- Közel 70%-a mocsár, láp
- 44 település

FELSŐ SZABOLCS TISZAI ÁRMENTESITŐ ÉS BELVIZ LEVEZETŐ TÁRSULAT

BELCSATORNA HÁLÓZATÁNAK

ÁTNÉZETI TÉRKÉPE.

Megyei Levéltár
Nyíregyháza

- Ingoványos, mocsaras terület
- Földművelés szinte lehetetlen
- Marhatenyésztés, csíkászat, halászat, nádvágás
- Lakosság más vidékekre jár dolgozni részesként

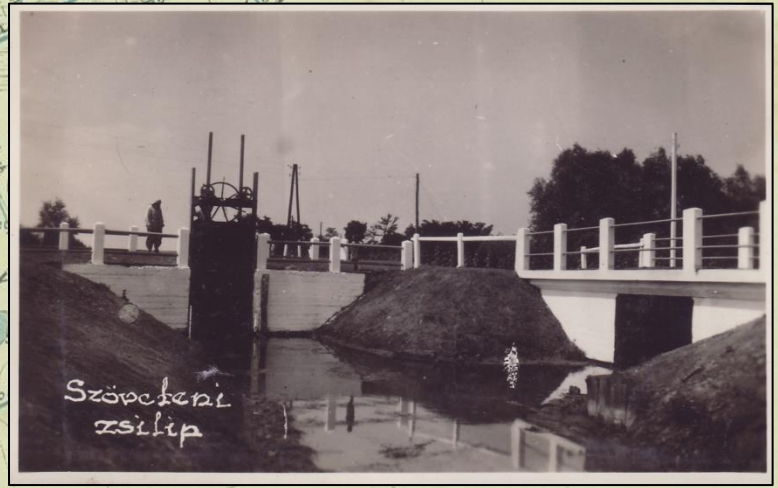

FELSŐ SZABOLCS TISZAI ÁRMENTESITŐ ÉS BELVIZ LEVEZETŐ TÁRSULAT

BELCSATORNA HÁLÓZATÁNAK

ÁTNÉZETI TÉRKÉPE.

Megyei Levéltár
Nyíregyháza

Két víz között:

- Északról a Tisza árvizei,
- Délről az ún. nyírvizek fenyegették a Rétközt
- 19. század elejétől kezdetleges töltésezési munkák
- Nyírvíz-levezető árkok
- Átgondolatlan, működésképtelen „rendszer”

FELSŐ SZABOLCS TISZAI ÁRMENTESITŐ ÉS BELVIZ LEVEZETŐ TÁRSULAT

BELCSATORNA HÁLÓZATÁNAK

ÁTNÉZETI TÉRKÉPE.

Megyei Levéltár
Nyíregyháza

A Tisza-mappáció:

- 1834-től vízrajzi felmérések
- Vízhozam- és vízsebesség-mérések
- 854 veszélyeztetett település
- Egységes szabályozás alapja

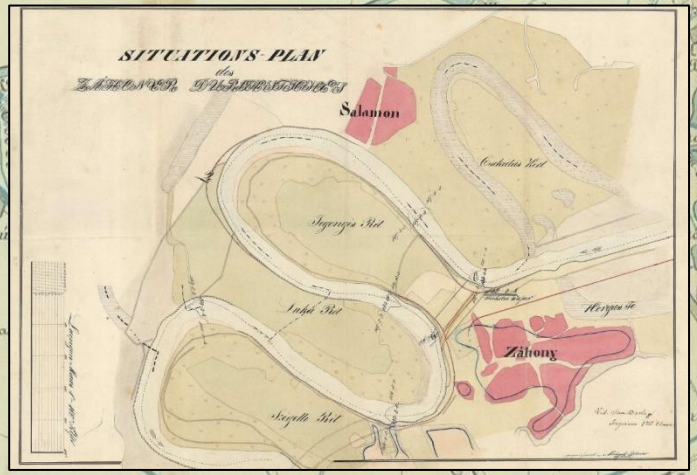

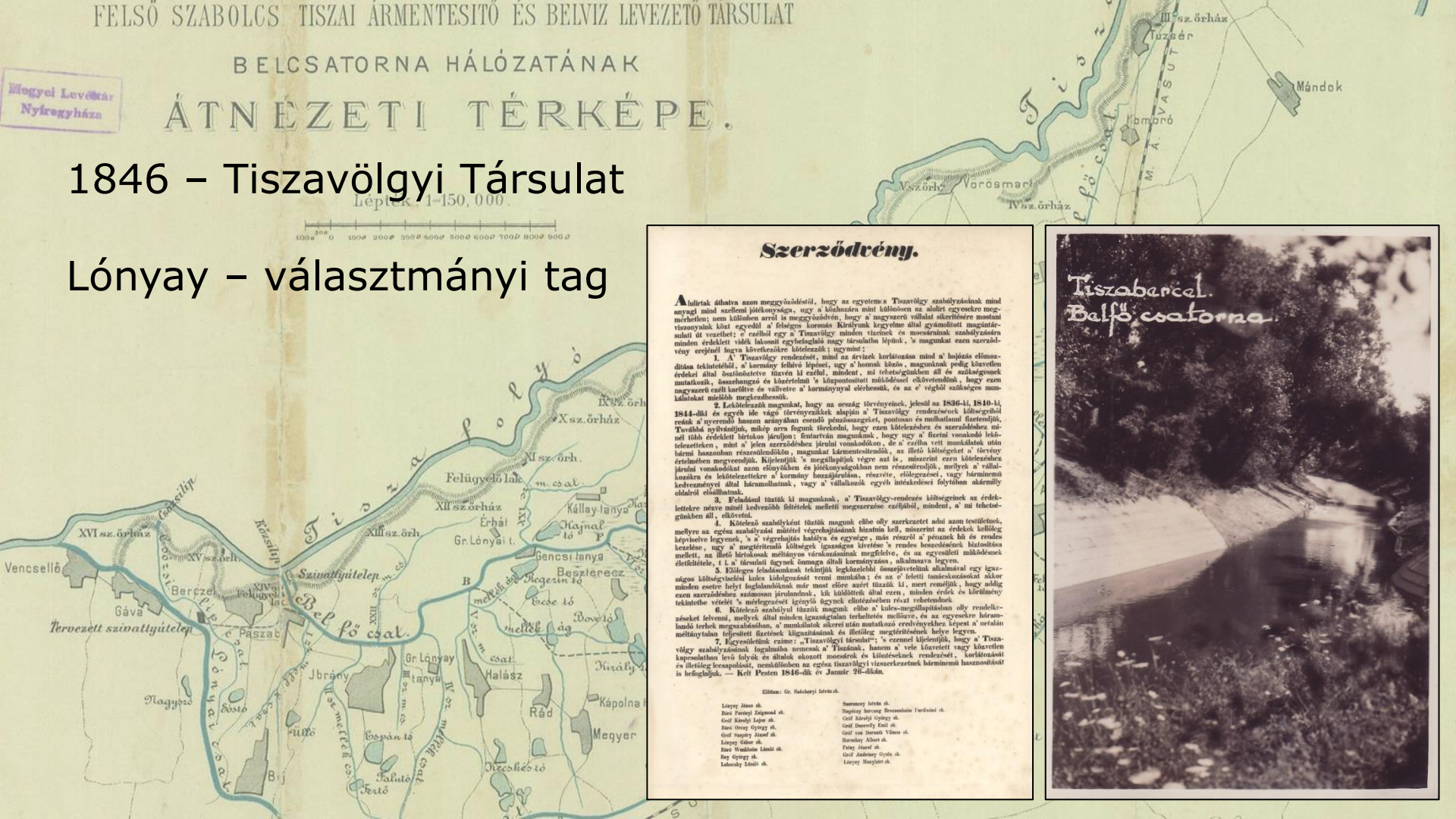

1846 – Tiszavölgyi Társulat

Lónyay – választmányi tag

1846 – Felső-szabolcsi Tiszaszabályozási Társulat megalakulása

- Elnök: Erőss Lajos
- Rögtön hozzákezdtek a védművek építésének
- Pénzhiány, forradalom: a munkálatok megakadnak

FELSŐ SZABOLCS TISZAI ÁRMENTESÍTŐ ÉS BELVÍZ LEVEZETŐ TÁRSULAT

BELCSATORNA HÁLÓZATÁNAK

ÁTNÉZETI TÉRKÉPE.

Megyei Levéltár
Nyíregyháza

1850-es évek

- Munkálatok folytatása
- Lónyay Menyhértet a társulat elnökévé választják (1854)
- Munkák kiszervezése, ártéri adó bevezetése
- Vita a nyíri érdekeltséggel a gyűjtőcsatornáról

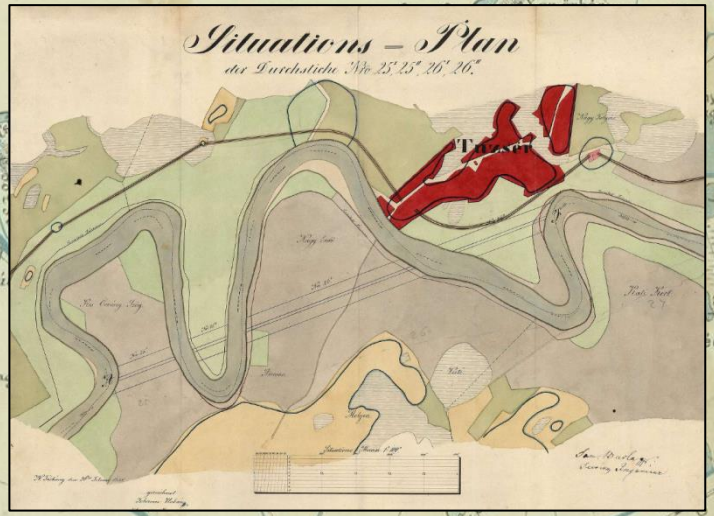

FELSŐ SZABOLCS TISZAI ÁRMENTESÍTŐ ÉS BELVÍZ LEVEZETŐ TÁRSULAT

BELCSATORNA HÁLÓZATÁNAK

ÁTNÉZETI TÉRKÉPE.

Megyei Levéltár
Nyíregyháza

- Munkák gyorsítása – gyorsabb haszon
- Kölcsön felvétele
- Árvizek miatt a töltések folyamatos emelése
- Belfő-csatorna megépítése (1857-63)

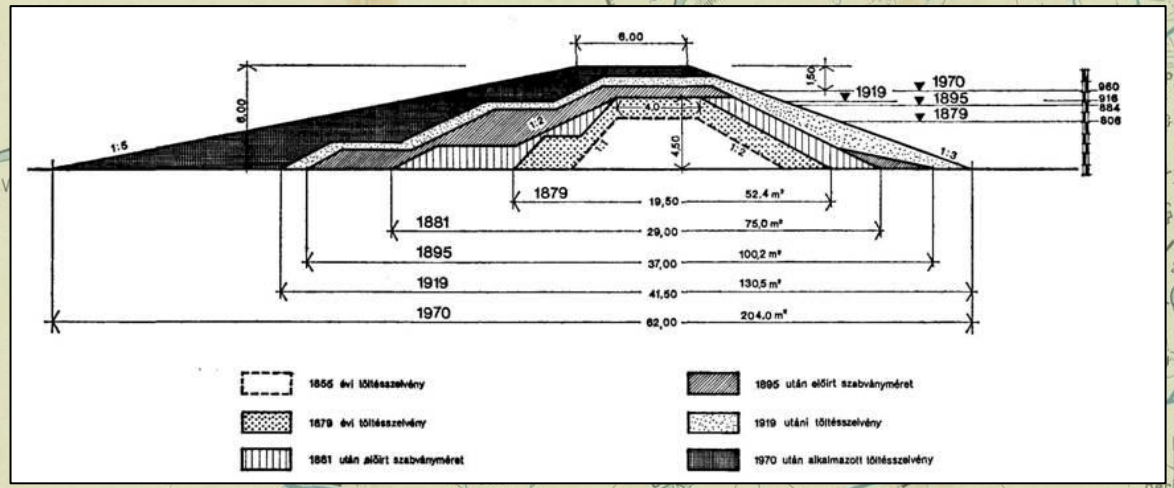

FELSŐ SZABOLCS TISZAI ÁRMENTESITŐ ÉS BELVIZ LEVEZETŐ TÁRSULAT

BELCSATORNA HÁLÓZATÁNAK

ÁTNÉZETI TÉRKÉPE.

Megyei Levéltár
Nyíregyháza

- Árvizek elleni sikeres védekezés
- Töltésekben 4,6 millió m³ föld
- Belvizek kártétele
- Újabb kísérlet a nyírvizek elvezetésére

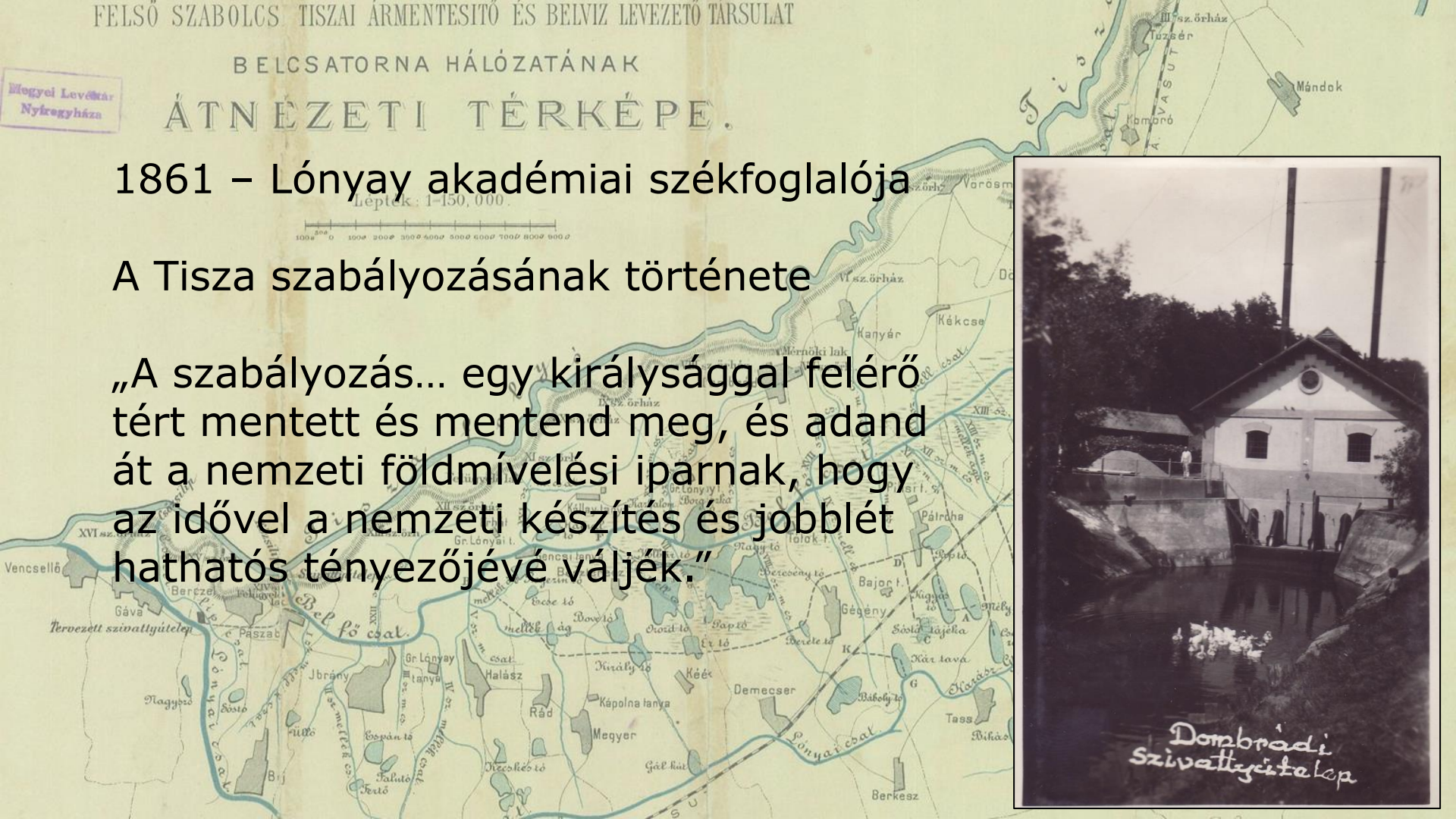

1861 – Lónyay akadémiai székfoglalója

A Tisza szabályozásának története

„A szabályozás… egy királysággal felérő tért mentett és mentend meg, és adand át a nemzeti földmívelési iparnak, hogy az idővel a nemzeti készítés és jobblét hathatós tényezőjévé váljék.”

FELSŐ SZABOLCS TISZAI ÁRMENTESITŐ ÉS BELVIZ LEVEZETŐ TÁRSULAT

BELCSATORNA HÁLÓZATÁNAK

ÁTNÉZETI TÉRKÉPE.

Megyei Levéltár
Nyíregyháza

1878 - Tiszavölgyi Társulat újjáalakulása

Lónyay Menyhért - elnök

FELSŐ SZABOLCS TISZAI ÁRMENTESITŐ ÉS BELVIZ LEVEZETŐ TÁRSULAT

BELCSATORNA HÁLÓZATÁNAK

ÁTNÉZETI TÉRKÉPE.

Megyei Levéltár
Nyíregyháza

A Lónyay-főcsatorna megépítése
Nyírvíz Szabályozó Társulat megalakulása
1879-1882 Nyírvízgyűjtő főcsatorna néven épült
Töltéseiben 3 millió m³ föld

FELSŐ SZABOLCS TISZAI ÁRMENTESITŐ ÉS BELVIZ LEVEZETŐ TÁRSULAT

BELCSATORNA HÁLÓZATÁNAK

ÁTNEZETI TÉRKÉPE.

Megyei Levéltár
Nyíregyháza

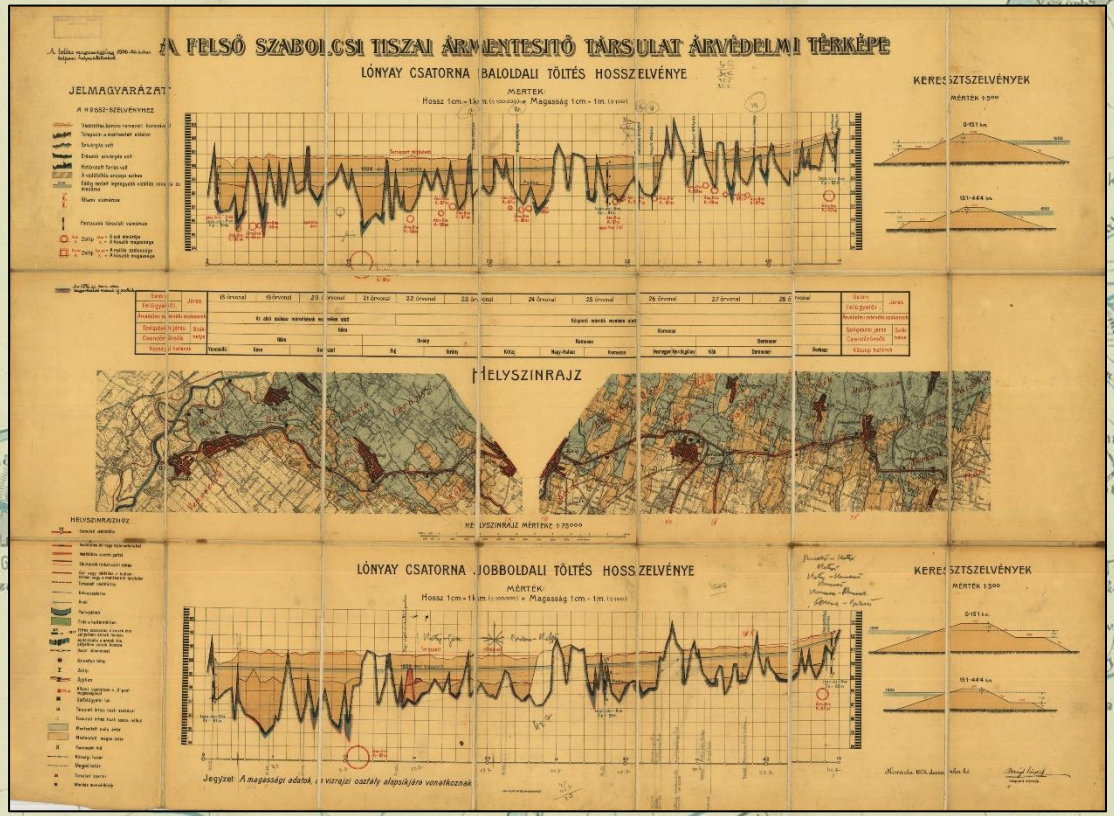

Lónyay Menyhért halála – 1884
Elnöki tisztsége egy évig betöltetlen
Utódja Kállay András alelnök

FELSŐ SZABOLCS TISZAI ÁRMENTESITŐ ÉS BELVIZ LEVEZETŐ TÁRSULAT

BELCSATORNA HÁLÓZATÁNAK

ÁTNÉZETI TÉRKÉPE.

Lépték: 1:150,000.

Megyei Levéltár
Nyíregyháza

Eredmények:

- Lakosság számának növekedése
- A föld értékének növekedése
- Eltartó képesség növekedése
- Közlekedés fejlődése
- Intenzív földművelés

FELSŐ SZABOLCS TISZAI ÁRMENTESÍTŐ ÉS BELVÍZ LEVEZETŐ TÁRSULAT

BELCSATORNA HÁLÓZATÁNAK

ÁTNÉZETI TÉRKÉPE.

Megyei Levéltár
Nyíregyháza

Köszönöm a figyelmet!